
MALETA D'EXPERIÈNCIES

EL TO QUE CONVENÇ

Activitat engrescadora de lectura expressiva

AUTORA

Jaume Macià i Guilà - jmacia1@gmail.com

CENTRE

EOI de Sabadell

NIVELL I ASSIGNATURA

A partir de 1r d'ESO. També per a adults.

OBJECTIU

Objectius centrals

- Ser conscients de la correspondència entre la intencionalitat del missatge, d'una banda, i el "to" amb què es diu i la gesticulació, de l'altra.
- Adonar-se la preeminència de "to" i gestualitat tot per damunt del contingut proposicional, de manera que, en cas de dubte, prevalen sobre aquest.
- Saber distingir entre missatges segons la seva funció comunicativa (focalitzem l'atenció sobretot -però no exclusivament- en la funció persuasiva dels missatges publicitaris), que ve donada pel tipus textual, i que s'expressa, entre altres, amb el "to" i la gestualitat amb què es diu.

- Observar com un mateix missatge es pot dir amb diversos “registres tonals” i que aquests poden reflectir una intenció i/o estat anímic de l'emissor diferenciats.
- Adonar-se de com amb la veu podem influir en l'estat anímic del receptor (aspecte fonamental en la persuasió).
- Adonar-se de com l'ús de freqüències més agudes que les habituals pot transmetre alegria o sentiments positius, com es pot comprovar en molts anuncis (no així en els anuncis “sensuals”, com és sovint el cas dels de xocolates o gelats).
- Saber analitzar els “tons” predominants segons el gènere (ens centrem aquí en textos breus orals).

Objectius de continuïtat o de reforç

- Millorar la dicció o la claredat en l'elocució.
- Millorar l'ortoèpia centrada en el treball d'un determinat so (per exemple, la essa sonora o una consonant palatal, segons convingui).
- Estimular la creativitat de l'alumnat per mitjà d'una lectura en veu alta amb què demostrï haver-se fet seu el text.

Tasca final

Redacció i lectura comunicativa en veu alta de textos breus.

TEMPS NECESSARI

Depenent de l'opció triada:

A) Realització bàsica: 2h

En una sola classe (obviant els passos 1 i 2 de més avall) i redactant un sol text per grupet. L'avantatge de redactar un text molt curt (de poques oracions) és que implica poc temps d'escriptura i de lectura.

B) Realització més aprofundida (vegeu “Variacions”, més avall): 3h en sessions seguides (sense necessitat d'esgotar-les), preferiblement dins la mateixa setmana. Aconsellem la Variació 1 (és l'exposada en el vídeo adjunt).

Remarca

Lògicament, la temporització també dependrà de les pràctiques d'oralitat realitzades abans. En qualsevol cas, entenem que aquest tipus d'exercitació oral forma part d'un

eix fonamental en la formació comunicativa de l'aprenent, que inclou tasques encaminades a l'expressió fluida, a la lectura en veu alta, etc.

NOMBRE DE PERSONES

L'ideal seria una quinzena de persones. Per a grups més nombrosos, cal disposar de més temps.

Més enllà de 30 persones, l'activitat s'ha de redissenyar perquè sigui operativa.

NECESSITATS TÈCNIQUES

Si es fa el pas 1 (vegeu tot seguit), aula amb ordinador i projector per fer visionar alguns anuncis.

Possibilitat d'utilitzar Google Workspace (vegeu "Variacions") per a un repositori i per a una rúbrica en línia.

INSTRUCCIONS

1. Fase prèvia de conscienciació i modelització

Fer visionar dos o tres anuncis publicitaris en vídeo i fer observar els tipus de modulació tonal habitual que s'hi utilitzen, com també la gesticulació amb què s'acompanyen els missatges. (Evidentment, el món de la publicitat no és uniforme, però podem triar anuncis convencionals, alegres, i amb personatges que gesticulin força.)

2. Fase de preparació

En grupets de tres, fer interpretar -si pot ser sense llegir- l'anunci model de més avall (o un altre de similar), sense oblidar d'incorporar-hi elements paralingüístics.

Model d'anunci:

Vols aprofitar el juliol amb alguna activitat engrescadora?

Si tens entre 12 i 17 anys, apunta't al casal musical d'estiu del nostre centre *Art i Natura*.

Refresca't escoltant i fent música!

La música ens acompanya i ens alegra la vida!

T'esperem al casal musical d'estiu del centre *Art i natura*!

Art i natura: el teu casal musical.

És convenient que cada membre del grupet incorpori en la lectura la gestualitat, el somriure, els trets del llenguatge corporal obert. El professor/a farà observacions per a la millora de les realitzacions -com també en farà, és clar, en la resta de passos.

3. Fase de redacció

Demandar a cada grupet que redacti un anunci breu (de 50 a 100 mots) amb un doble objectiu:

-Objectiu específic principal (de tipus comunicatiu): treballar la funció persuasiva amb un text de tipus publicitari, molt breu, com l'anunci del model (de 50-100 paraules). (Però en la Variació 1 de l'exercici, aconsellada en el vídeo, demanem més riquesa en la tipologia textual).

-Objectius específics secundaris:

El professorat insistirà en el treball, ja iniciat, de:

a) un aspecte ortoèpic en què convingui treballar específicament a partir del text resultant.

És probable que del text en sorgeixi alguna dificultat ortoèpica per als aprenents (per exemple, un so palatal sonor **-gener, llapis, rellotge-**, o la essa sonora com en el model). N'hi ha prou que hi aparegui algun cop el so per a treballar: l'objectiu no és crear un missatge publicitari amb l'obligació d'usar-hi un determinat so, ni menys de convertir-lo en un embarbussament, sinó d'aprofitar-lo per a acomplir algun petit repte ortoèpic.

b) una bona dicció.

Com sempre, el professor/a revisarà la correcció dels textos i n'assessorarà la realització.

4. Fase d'assaig

Dins el grupet de tres membres, s'assajarà a l'aula la lectura de l'anunci que han escrit conjuntament.

Consensuada dins el grupet una lectura considerada adequada, s'assajaran les dues altres lectures inadequades però que serien les adequades per a d'altres missatges i situacions (exemple: l'una corresponent a la comunicació de condol, amb "tons" baixos i ritme lent; i l'altra, corresponent a la comunicació d'una notícia objectiva des d'un telenotícies, amb un "to" neutre i ritme "estàndard"). És important precisar els contextos en què sí que serien lectures adequades. Cal no oblidar els elements paralingüístics corresponents. És aconsellable d'encoratjar de memoritzar la

realització perquè l'expressió surti més natural (al capdavall, estem parlant de textos curts), però sense fer-ho obligatori.

5. Fase d'execució, de posada en comú, d'anàlisi i de reflexió

Assajada la interpretació de l'anunci de les tres maneres (una per a cadascun dels membres del grupet), s'ofereixen en un ordre no predeterminat al grup-classe. La resta de companys ha de votar/indicar quina és l'adequada de les tres realitzacions ofertes per cada grupet i quina lectura correspon a les altres dues situacions (p.e.: de condol i informativa), amb la possibilitat de fer ús d'alguna rúbrica. Aconsellem que productors i receptors hagin anotat per escrit el "to" de la lectura que han emès o escoltat, ja que això facilita la precisió en la reflexió posterior.

Anàlisi i comentari per a la millora prosòdica i gestual. Preferiblement, primer grupet per grupet i, després, reflexió general a la llum de la correlació de **"to" - missatge (contingut i intenció) – gesticulació** en els missatges amb funció persuasiva i també en els altres dos amb funció no persuasiva.

6. Obtenció de la tasca final (individual)

Cada alumne/a lliura al seu professor/a un brevíssim vídeo amb la producció de la lectura adequada -només l'adequada!- de l'anunci del seu grupet, havent-hi incorporat les observacions del grup-classe (pas 5). La interpretació individual ens permet, si cal, avaluar cada alumne/a separatament.

S'ha d'insistir en algunes normes: enregistrar de mig cos en amunt per a permetre captar la gestualitat, no córrer en la pronunciació, bona dicció, volum suficient, so de qualitat, etc.

Convindria, doncs, que ara les produccions fossin individuals (per tant, el mateix missatge persuasiu serà dit per cadascun dels tres membres del grupet que l'ha produït).

D'altra banda, és important insistir en la idea que cada persona té la seva pròpia manera d'interpretar i que totes poden ser bones. Cal estimular l'autoestima de l'aprenent, la descoberta de les pròpies possibilitats, el desenvolupament i desplegament de la seva creativitat.

6.1. Possibles ampliacions

Seria aconsellable que les produccions anessin introduïdes per una breu contextualització, destacant-ne la intenció i sense copiar el text de l'anunci (tasca de reescriptura, doncs).

Model d'introducció a l'anunci de més amunt:

L'anunci que llegiré, l'hem escrit per engrescar nois i noies a apuntar-se a fer alguna activitat relacionada amb la música en un casal d'estiu. I és que la música ens fa sentir bé, ens aporta alegria i felicitat. A més a més, és una experiència que portem dins nostre tota la vida i ens recorda bons moments, bones vibracions (ei, almenys la música que jo escolto!).

S'hi pot afegir encara una breu anotació -també oral- sobre la interpretació, sobre l'ús dels elements expressius més destacats: on s'ha posat l'èmfasi pel que fa a la intensitat o el to (és a dir, una freqüència més alta o més baixa del so), quins elements s'han allargat o bé dit ràpidament, si s'han fet canvis de timbre o de tessitura, etc., i la corresponent justificació.

VARIACIONS SOBRE L'ACTIVITAT ANTERIOR

El professorat ha d'adaptar sempre l'activitat descrita a les seves necessitats d'ensenyament-aprenentatge i a la idiosincràsia dels aprenents implicats. Ara donarem algunes idees sobre possibles variacions, que poden ser, de fet, continuacions.

1. Variació llarga aconsellable (la del vídeo adjunt)

Aquesta és la variant llarga de 2-3h que anunciàvem més amunt. Per poc temps de què es disposi, aconsellem d'implementar-la (de fet, és la descrita en el vídeo que acompanya la present fitxa didàctica). Es tracta de fer el següent:

- a) cada component del grupet de tres membres **escriu un text diferent que impliqui un "to" diferent a condició que un dels tres textos sigui un anunci** (no s'escriu, doncs, un sol text, el de l'anunci, sinó aquest i dos més).
- b) es llegeix l'anunci de cada grupet amb el "to" d'un dels altres dos textos.
- c) fetes les observacions corresponents dins el grup-classe, a continuació cada alumne/a llegeix el seu text buscant la màxima adequació i la descripció del context que el podria generar. El grup-classe valora cada lectura (aquí, doncs, es llegeixen els tres textos de cadascun dels grupets, entre ells l'anunci, que ara es llegeix com a tal).

A més dels anuncis, doncs, ara treballem amb altres textos breus que focalitzen altres funcions discursives i pragmàtiques. Per a il·lustrar-ho, posarem l'exemple d'una megafonia d'un centre comercial:

Model de megafonia:

Atenció, si us plau! Es recorda a les senyores i senyors clients que aquest centre tancarà les portes a les nou del vespre. Demà estarem encantats de rebre la seva visita a partir de les deu del matí. Gràcies!

Aquesta megafonia caldria dir-la amb un "to" neutre de base, però en certs moments amb un "to" animat. Tot seguit donem una llista de possibles "tons":

- "to" **tranquil·litzador** (el d'algú que treu importància a una cosa que ens neguiteja, el d'un consell);
- "to" **misteriós** (el d'un tràiler d'un programa televisiu sobre crims, p.e.);
- "to" **autoritari**, amonestador o amenaçador (el d'un advertiment dur);
- "to" **trist** (el de qui comunica una mala notícia, una defunció, el d'una nota de condol...), enfront de "to" **alegre**, entusiasta (el de qui canta el gol decisiu del seu equip);
- "to" **enyoradís** (el d'un poema d'amor perdut);
- Etc.

La llista podria ser tan llarga com les actituds que adopten els parlants quan parlen. És important, com avançàvem, treballar-los en contrast amb el "to" **neutre** (el d'un noticiari o, millor, el de la lectura d'un epígraf tècnic).

2. Variant breu de l'activitat (útil en el cas de grups molt nombrosos)

A part de la possibilitat de "saltar-nos" els passos 1 i 2 si ja s'han treballat abans d'alguna manera, en cas de no disposar de prou temps hi ha la possibilitat de passar directament a enregistrar les tres realitzacions de cada grupet amb el mòbil i fer-les visionar en un altre moment, o deixar-les en un repositori per a la seva posterior visualització i valoració individual (de casa estant, per exemple).

3. Variant amb més expressió escrita per a ser llegida

Es pot allargar la producció escrita amb una introducció dialogada, que contextualitzi cadascun dels textos escrits, de manera que en tots ells els tres membres del grupet hagin de llegir.

Model d'anunci amb diàleg previ:

ALUMNE/A 1: Ara que s'han acabat les classes, no sé què faré... Tinc por d'avorrir-me aquest estiu...

ALUMNE/A 2: Però a tu t'agrada la música, oi?

ALUMNE/A 1: Sí, i tant! M'agrada cantar i... com m'animaria tocar algun instrument! La guitarra, per exemple. Oh, no saps com m'agradaria!

ALUMNE/A 2: Doncs escolta bé aquest anunci:

ALUMNE/A 3 (*veu en off*):

Vols aprofitar el juliol amb alguna activitat engrescadora?

Si tens entre 12 i 17 anys, apunta't al casal musical d'estiu del nostre centre *Art i Natura*.

Refresca't escoltant i fent música!

La música ens acompanya i ens alegra la vida!

T'esperem al casal musical d'estiu del centre *Art i natura*!

Art i natura: el teu casal musical.

També es pot demanar a l'alumnat que descrigui el context de producció del missatge i que justifiqui la utilització que, en la seva lectura en veu alta, fa dels elements prosòdics, especialment del "to".

4. Variant amb més aportació tècnica

L'alumnat amb vel·leïtats artístiques i/o domini informàtic s'engresca de vegades a fer del seu un anunci semiprofessional, amb un plantejament audiovisual de qualitat. Aquí és interessant recordar com les imatges o els sons que s'hi vulguin incorporar intervenen a crear una atmosfera emotiva que ens predisposa a ser persuadit/ida. Es poden aprofitar, per cert, bancs de sons i d'imatges. Així, la Generalitat de Catalunya (i altres institucions) ens posa a disposició melodies classificades en emocions: por, alegria... Consulteu: <http://xtec.gencat.cat/ca/recursos/media/radio/biblioteca/>

Encara que deixarem clar que aquest no és l'objectiu principal aquí, farem molt ben fet de no desmotivar-los, però fent-los tocar, si cal, de peus a terra, ja que l'alumnat ja sol tenir prou càrrega lectiva i de deures.

RECOMANACIONS I CONSELLS PER AL DOCENT

Aquesta activitat -i les seves variants- és molt rica perquè integra diferents competències (comprensió i expressió orals, expressió escrita, amb aplicació de coneixements gramaticals i fonètics, discerniment de funcions pragmàtiques, etc.).

Hi destaca, com s'ha constatat, l'orientació coavaluativa i autoavaluativa. En el cas que el professor/a necessiti una "nota", suggerim, però, limitar l'avaluació a aspectes molt concrets en cada cas. En qualsevol cas, en l'activitat presentada, el vessant teòric ha de ser-hi per a millorar la realització pràctica, no tant per a ser avaluat en si mateix.

D'altra banda, si tenim un grup-classe en què hi ha prou confiança entre els seus membres i aquests són feiners, es pot penjar una rúbrica a Google Workspace i fer que, després de cada interpretació a l'aula, els companys/es votin des del mòbil utilitzant tal rúbrica. En aquest model de coavaluació, és important que no es limitin a votar numèricament sinó que hi introdueixin alguna observació.

Tot i que es demana delicadesa en els comentaris, per evitar que algú es "piqui" en l'eventualitat d'algun comentari desafortunat, és bo demanar que cada observador/a faci per a cada producció un sol comentari sobre un aspecte millorable i dos comentaris sobre aspectes ja reeixits, amb un reforç positiu explícit.

És convenient disposar prèviament d'una rúbrica compartida -i fins dissenyada- amb l'alumnat (en paper o en línia) que inclogui el grau de consecució esperat d'un nombre molt limitat d'aspectes, com els següents: un "to" general i una entonació adequats (per a la funció perseguida), una bona dicció (vocalització nítida dels sons) i la bona pronunciació de l'aspecte acordat (convé un acord previ amb cada alumne/a sobre en quins aspectes ha de millorar -en aquest punt sol haver-hi diferències importants de nivell entre els alumnes), tot plegat inserit dins una progressió d'aprenentatge en què l'activitat descrita en constitueix una baula més.

En qualsevol cas, més que una qualificació numèrica, cal no perdre de vista que el que resulta útil realment és la valoració qualitativa, si pot amb reforç positiu explícit del que s'ha fet bé i amb comentaris sobre aspectes millorables, però amb pistes concretes per a la seva millora.

És convenient de fer practicar amb material com el manual de Montserrat Bau i altres: *Exercicis de correcció fonètica* [amb CD inclòs], eines web com *Els sons del català*, *Guies de pronunciació del català* o, en nivells avançats, el *Diccionari de Dubtes del Català Oral*. L'ús de sintetitzadors de veu (assistent de Word, Loquendo...) també pot ser també d'ajut.

Amb aquest treball sobre els "tons", aconseguirem fer més conscient el seu ús quotidià (quantes vegades hi ha malentesos perquè algú ha sentit que li parlaven amb un "to" inadequat) i contribuirem a fer més expressiva la lectura en veu alta. És una activitat lúdica, d'ajut per a la vida real, en què l'oralitat guanya, com més va, més pes.